La investigació de la Història: més enllà dels documents

Autor: Albert Fortuny
Data de publicació: 25-11-2025

Albert Fortuny reflexiona sobre qüestions metodològiques de la Historiografia (verificació de les fonts, comprensió del context, importància de les causes i les conseqüències) a la recerca de la veritat per entendre qui som i d'on venim de debò.

La Història, sovint percebuda com la simple narració d'esdeveniments passats basada en el que els documents ens diuen, és en realitat un camp de recerca molt més profund i complex. Reduir la investigació històrica a la mera recopilació de fonts i a la creació d'un relat cronològic seria desvirtuar la seva essència i el rigor que la caracteritza. La veritable tasca de l'historiador va molt més enllà, immersa en un procés crític i analític que busca desentranyar la veritat darrere dels fets i comprendre les seves causes i conseqüències.

Albert Fortuny, autor de l'article.

Desemmascarant la veritat: crítica i verificació de les fonts

El primer pilar de la investigació històrica, i potser el més fonamental, resideix en la crítica rigorosa dels documents. Lluny de ser veritats inqüestionables, els documents, siguin escrits, orals o materials, són testimonis que han de ser interrogats. L'historiador no pot assumir que el que relaten és intrínsecament cert. Al contrari, ha d'investigar si allò que s'hi explica és fidel a la realitat, o si, per contra, es tracta d'una invenció, una manipulació o una interpretació esbiaixada.

Aquesta fase implica un exercici constant de verificació. L'historiador ha de confrontar múltiples fonts per contrastar informacions, identificar possibles contradiccions i detectar omissions. S'ha de preguntar:

Qui va produir el document? Quina era la seva posició, els seus interessos, les seves motivacions? Un text escrit per un vencedor de guerra pot no coincidir amb el d'un vençut.
Per a qui anava destinat? L'audiència pot influir en el contingut i el to.
En quines circumstàncies va ser creat? El context polític, social i cultural del moment de la seva producció és crucial.
Hi ha elements que puguin indicar una falsificació o una manipulació? L'anàlisi paleogràfica, diplomàtica o fins i tot científica pot ser necessària.

L'objectiu principal és esbrinar els fets que van passar realment, on van passar realment i qui els va protagonitzar realment. Això implica anar més enllà de la superfície textual i desglossar cada peça d'informació, buscant la corroboració en altres fonts o identificant-ne la singularitat. Aquesta aproximació crítica és la que permet a l'historiador reconstruir els esdeveniments amb la màxima fiabilitat possible, evitant caure en narratives simplistes o en la reproducció acrítica de versions preestablertes.

Com assenyala Marc Bloch, un dels grans historiadors del segle XX, en la seva obra Apologia de la història o l'ofici d'historiador, "el document no parla mai sol; cal fer-lo parlar." Aquesta frase resumeix perfectament la necessitat d'una anàlisi activa i inquisitiva per part de l'investigador, que no es conforma amb el que la font diu explícitament, sinó que busca el que hi ha darrere, el que s'hi amaga o el que s'ha omès.

Comprendre el perquè: causes, motivacions i context

Un cop establerts els fets amb el major grau de certesa possible, la investigació històrica avança cap al seu segon gran objectiu: intentar esbrinar el perquè van passar els fets. La Història no és només un relat de "què" va succeir, sinó una anàlisi profunda del "per què". Aquesta dimensió analítica és la que confereix a la disciplina la seva veritable utilitat per comprendre el passat i el present.

Aquesta fase implica una immersió en les causes, les motivacions i el context en què es van desenvolupar els esdeveniments. L'historiador ha de considerar una multiplicitat de factors que poden haver influït en els fets, incloent-hi:

Causes econòmiques: crisi, prosperitat, models de producció, distribució de la riquesa.
Causes socials: estructura de classes, moviments socials, ideologies, conflictes interns, rols de gènere.
Causes polítiques: formes de govern, relacions de poder, legislació, guerres, diplomàcia.
Causes culturals i ideològiques: creences religioses, sistemes de valors, corrents de pensament, educació, arts.
Causes individuals: les decisions, personalitats i trajectòries dels actors clau, tant col·lectius com singulars.
La situació social general: el clima d'una època, les tensions latents, les aspiracions col·lectives.

Per exemple, per comprendre la Revolució Francesa, no n'hi ha prou de detallar la presa de la Bastilla o la proclamació de la República. Cal analitzar la crisi de l'Antic Règim, les desigualtats socials, les idees de la Il·lustració, el paper de la burgesia, les males collites i un llarg etcètera de factors interconnectats que van alimentar el conflicte. La relació entre causes i efectes és complexa i sovint multifactorial, i exigeix una visió holística.

Aquesta recerca de les causes i motivacions ens permet anar més enllà de la superfície dels esdeveniments per entendre les dinàmiques subjacents que els van impulsar. Permet a l'historiador no només explicar què va passar, sinó també interpretar la significació dels fets, establir connexions entre diferents fenòmens i construir explicacions coherents i rigoroses. En paraules de l'historiador E.H. Carr, a la seva obra Què és la història?, "La història és un diàleg incessant entre el passat i el present." Aquesta afirmació subratlla la importància d'interrogar el passat amb les preguntes que sorgeixen del nostre present, buscant en les causes dels fets passats lliçons i comprensions per a la realitat actual.

En conclusió, la investigació de la Història és una disciplina que exigeix una gran perspicàcia, una anàlisi crítica constant i una capacitat de síntesi per reconstruir el passat amb la màxima fidelitat possible. No es limita a la lectura passiva de documents, sinó que implica una tasca detectivesca per desvelar la veritat dels fets i, posteriorment, una tasca interpretativa per comprendre el complex entramat de causes i motivacions que els van configurar. Aquesta doble dimensió, la de la verificació i la de la comprensió profunda, és el que atorga a la investigació històrica el seu veritable

valor i la converteix en una eina indispensable per entendre qui som i d'on venim.

Albert Fortuny

Juny 2025